

Өнім өндіру мен өткізу шығындары

Жоспары:

- Шығын түсінігі, құрамы мен түрлері
- Өнімнің өзіндік құнының құрылымы және әр түрлі салаларды оның ерекшеліктері.
- Өнімнің өзіндік құнын төмендетудің мәні, көздері және факторлары.

Шығындар-бұл кәсіпорын өзінің өндіретін және коммерциялық қызметін іске асыру үшін өндіріс факторларының ақшалай түріндегі шығындары.

**Шығындар
ұғымын
2 тұрғыдан
қарауға
болады**

РЕСУРСТЫҚ - өндіріс үрдісінде
еңбек, жер, су, материалдық ресурс
қолданылады.

ЕҢБЕКТІК - өндіріс процесінде тірі
және өткен еңбек қоланылады. Тірі
және өткен еңбек шығындары

Формулалар:

Өнімнің құны:

$C+V+M$

C – тұтынылған өндіріс құралы;

V - өнімнің қажетті еңбек арқылы келген бөлігіндегі құн немесе қосымша құн;

M – кәсіпорын және қоғам үшін жасалған құн.

$C+V$ - өзіндік құн

$C+V+m_1$ - баға

$C+V+m_1+m_2$ – құн

Өндірістік
әлеуметтік-
мәдени ,
тұрғын үй,
тұрмыстық
қызмет
көрсету және
осыған ұқсас
басқа да
мұқтаждарға
кететін
шығындар.

**Кәсіпорын шығындары өндірістік
белгісіне қарай 3 түрге бөлінеді**

Өзіндік құн
құрайтын
өнімдерді
өндіру
және сатуға
кететін
шығындар.

Өндірісті ұлғайтуға
және жаңартуға кететін
шығындар.

Өзіндік құнмен құнның айырмашылығы:

- 1 Өзіндік құн құннан. Өндіріс құрал = еңбек құрал + еңбек заты.**
- 2 Құн қоғамдық шығынмен анықталады. Ал, өзіндік құн жеке шығындармен сипатталады. Сондықтан олар тең емес. өзіндік құн құнның ақшалай сипаты. Сондықтан өнімнің өзіндік құнына тұтынылған өндіріс құрал құны емес, олардың бағасы енгізіледі.**
- 3 Қажетті еңбек шығындары өзіндік құнға қажетті өнім құнының мөлшері бойынша емес, еңбек ақы ретінде енгізілген.**
- 4 Кәсіпорын деңгейінде еңбек ақыда қажетті өнім құнының бөлігі көрініс тапқан.**
- 5 Өнімнің өзіндік құнына қосымша өнімнің құны арқылы келесі шығындар енгізіледі.**
 - А) Әлеуметтік қамтамасыз ету және әлеуметтік сақтандырудың орталықтандырылған қорына төлем.**
 - Б) Кадрларды дайындауға кететін шығындар.**
 - В) Өндірістік емес шығындар (өнімнен артық қалуы, айыппұл)**

Өзіндік құн түрлері:

1 Өндірістік - өнімді өндіру және сақтайтын орынға тасымалдау шығындары.

2 Толық өзіндік құн - өндірістік және өткізу шығындарының сомасы.

3 Жоспарлы нормативті – нормативтер бойынша есептелінеді.

4 Нақты - өнімді есепке алу материалдары бойынша анықталады.

5 Провизорлық – келешек, ағымдағы жылдың бірінші қазанына дейінгі

Өзіндік құнмен құнның айырмашылығы:

- 1 Өзіндік құн құннан. Өндіріс құрал = еңбек құрал + еңбек заты.**
- 2 Құн қоғамдық шығынмен анықталады. Ал, өзіндік құн жеке шығындармен сипатталады. Сондықтан олар тең емес. өзіндік құн құнның ақшалай сипаты. Сондықтан өнімнің өзіндік құнына тұтынылған өндіріс құрал құны емес, олардың бағасы енгізіледі.**
- 3 Қажетті еңбек шығындары өзіндік құнға қажетті өнім құнының мөлшері бойынша емес, еңбек ақы ретінде енгізілген.**
- 4 Кәсіпорын деңгейінде еңбек ақыда қажетті өнім құнының бөлігі көрініс тапқан.**
- 5 Өнімнің өзіндік құнына қосымша өнімнің құны арқылы келесі шығындар енгізіледі.**
 - А) Әлеуметтік қамтамасыз ету және әлеуметтік сақтандырудың орталықтандырылған қорына төлем.**
 - Б) Кадрларды дайындауға кететін шығындар.**
 - В) Өндірістік емес шығындар (өнімнен артық қалуы, айыппұл)**

Өнімнің өзіндік құнына кіретін барлық өндірістік шығындарды әртүрлі белгілері бойынша топтастыруға болады.

Шығындарды топтастыру

**Өндіріс
процесіндегі
ролі бойынша**

негізгі қосымша

**Өзіндік құнға
енгізу жолы
жолы бойынша**

тікелей жанама

**Құрамы
бойынша**

жай кешенді

**Өндіріс
көлем
қатынасы
бойынша**

тұрақты айнымалы

**Өндірісте
қатынасу
уақыты
бойынша**

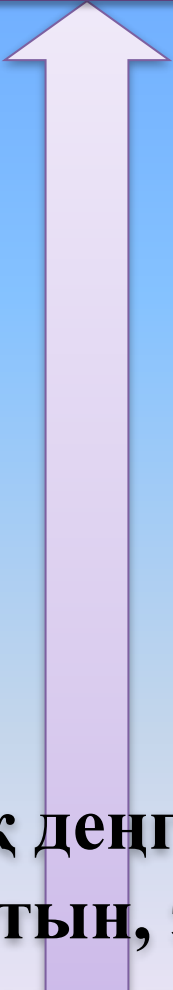
ағымдағы келешектегі

Шығындарды жүйелі түрде төмендету – кәсіпорындардың жұмыс істеу тиімділігін арттырудың негізгі құралы болып табылады.

Ұлттық экономиканың барлық салаларында өндіріс шығындарын төмендетудің мына төмендегі негізгі бағыттарын айтуға болады:

- 1 ғылыми-техникалық прогрестің жетістіктерін пайдалану;**
- 2 өндіріс және еңбекті ұйымдастыруды жетілдіру;**
- 3 экономикалық процестерді мемлекет тарапынан реттеу.**

Өзіндік құнды кемітудің басты факторлары:

-
- өндірістің техникалық деңгейін көтеру;
 - өндірістің материал, отын, энергия және еңбек сиымдылықтарын төмендету;
 - басқару және еңбекті ұйымдастыруды жетілдіру;

**Назарларыңызға
рахмет!**